

Κοσσυφοπέδιο: Το μήλο της έριδος δύο κομμουνισμών

Το σενάριο της άσκησης WINTEX-CIMEX 81 που έγινε τον Μάρτιο του ίδιου χρόνου είχε ως επίκεντρο το Κοσσυφοπέδιο. Σύμφωνα με τα αρχικά σήματα (πάντοτε κατά το σενάριο της άσκησης), άρχισαν ταραχές στην αυτόνομη αυτή, αλβανόφωνη κατά πλειοψηφία, επαρχία της Γιουγκοσλαβίας. Οι ταραχές οδηγούν σε σύρραξη μεταξύ Αλβανίας και Γιουγκοσλαβίας. Η Αλβανία που κατά την περίοδο αυτή διατηρεί υποφερτές σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση, της απευθύνει έκκληση για βοήθεια, φοβούμενη ότι οι υπέρμετρες γιουγκοσλαβικές δυνάμεις είναι σε θέση να την εκμηδενίσουν. Οι Σοβιετικοί ανταποκρίνονται στο αίτημα των Αλβανών και οι δυνάμεις του Συμφώνου της Βαρσοβίας εισβάλλουν στη Γιουγκοσλαβία. Με την εισβολή αυτή αρχίζει και η εμπλοκή των δυνάμεων του ΝΑΤΟ στην αναπτυσσόμενη σύρραξη.

Το Κοσσυφοπέδιο βρίσκεται στα σύνορα της Αλβανίας με τη Γιουγκοσλαβία. Έχει έκταση 10.882 τετραγωνικά χλμ. και πληθυσμό ενάμισυ περίπου εκατομμύριο κατοίκους, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου (73,8% ή 918,854) είναι Αλβανοί. Αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα σημασίας ζητήματα της διεθνούς επικαιρότητας λόγω των συνεχών κινητοποιήσεων των κατοίκων του εναντίον των Γιουγκοσλαβικών Αρχών, και διαδραματίζει σοβαρότατο ρόλο στις σχέσεις Αλβανίας-Γιουγκοσλαβίας: είναι δε πιθανό να διαδραματίσει εξίσου σοβαρό ρόλο στις εξελίξεις στη Βαλκανική Χερσόνησο.

Ιστορικά στοιχεία

Η περιοχή του Κοσσυφοπεδίου είναι γνωστή από το 1389 λόγω της μάχης που τότε έγινε εκεί, μεταξύ των οθωμανικών στρατευμάτων, από τη μια πλευρά, και των

ενωμένων δυνάμεων των Βουλγάρων, Σέρβων, Βασκίων, Ρουμάνων και Αλβανών –κάτω από την ηγεσία του Σέρβου πρίγκηπα Λαζάρ– από την άλλη. Το αποτέλεσμα της μάχης ήταν ολέθριο για τις δυνάμεις του Λαζάρ και για τους λαούς των Βαλκανίων, αφού ηττήθηκαν κατά κράτος, ανοίγοντας έτσι το δρόμο για την εδραίωση της οθωμανικής κυριαρχίας στη Βαλκανική. Όμως περισσότερο απ' όλους στοίχισε στους Σέρβους. Το Κοσσυφοπέδιο αποτελεί γι' αυτούς την καρδιά του σερβικού έθνους και κράτους. Εκεί γινόταν η στέψη των Σέρβων πριγκήπων. Εκεί ο γνωστός Σέρβος Στέφανος Δουσάν εγκαθίδρυσε την έδρα της αυτοκρατορίας του όταν ανακηρύχθηκε αυτοκράτορας των Σέρβων, Ελλήνων, Βουλγάρων και Αλβανών. Ακόμη το Κοσσυφοπέδιο είναι για τους Σέρβους τόπος ιερός γιατί είναι συνδεδεμένο με τη σερβική εκκλησία. Μετά την ανακήρυξη του Στεφάνου Δουσάν σε αυτοκράτορα, η σερβική αρχιεπισκοπή αναβαθμίστηκε σε πατριαρχείο και έγινε έτσι ανεξάρτητη από το Πατριαρχείο της Κων/πολης. Για τους λόγους αυτούς οι Σέρβοι αντιδρούν πολύ έντονα στην ιδέα ότι μπορεί το Κοσσυφοπέδιο να μην ανήκει στη Σερβία.

Με την εγκαθίδρυση της οθωμανικής κυριαρχίας στη Βαλκανική Χερσόνησο, ιδρύθηκε το βιλαέτι του Κοσσυφοπεδίου, το οποίο περιλάμβανε ένα τμήμα της Αλβανίας και ένα τμήμα της Σερβίας. Οι Οθωμανοί, έδωσαν μεγάλη σημασία στους Αλβανούς οι οποίοι ακριβώς επειδή ήταν Μουσουλμάνοι θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν έναν από τους βασικούς σκοπούς της Υψηλής Πύλης: Να δημιουργηθεί στη Βαλκανική μία συμπαγής μάζα μουσουλμανικού στοιχείου, η οποία να μην επηρεάζεται από τις ενέργειες των ευρωπαϊκών κρατών.

Φρόντισαν λοιπόν για τη μεταφορά και άλλων Αλβανών στο Κοσσυφοπέδιο γεγονός που εξόργισε τους Σέρβους. Οι Αλβανοί λόγω της θρησκείας τους ήταν γενικά φιλικά διακείμενοι απέναντι στην Αυτοκρατορία, με αποτέλεσμα να θεωρούν με την σειρά τους εχθρούς τους τους Χριστιανούς. Η εχθρότητα αυτή έπαιρνε διάφορες μορφές, κυρίως όταν διακυβευόταν το μέλλον του Κοσσυφοπεδίου, το οποίο η κάθε πλευρά είχε ισχυρούς λόγους να το διεκδικεί.

Αναφέρθηκαν ήδη μερικοί από τους λόγους για τους οποίους οι Σέρβοι δεν μπορούν να δεχθούν ότι το Κοσσυφοπέδιο δεν θα ανήκει στη Σερβία. Από την πλευρά τους οι Αλβανοί ισχυρίζονται ότι οι πρώτοι κάτοικοι της περιοχής ήταν Ιλλύριοι, δηλαδή, οι πρόγονοί τους. Τονίζουν ακόμη, ότι στο Κοσσυφοπέδιο και συγκεκριμένα στην πόλη Πρίσρεν, ιδρύθηκε η γνωστή με την επωνυμία «Ένωση της Πρίσρεν» οργάνωση, στη δραστηριότητα της οποίας οφείλουν την ανεξαρτησία τους.

Ο σερβοαλβανικός ανταγωνισμός

Ζήτημα για το Κοσσυφοπέδιο δημιουργήθηκε για πρώτη φορά το 1878 όταν το Συνέδριο του Βερολίνου αποφάσισε ότι ορισμένες περιοχές στις οποίες ζούσαν Αλβανοί θα έπρεπε να παραχωρηθούν στους Σέρβους. Σοβαρές ταραχές θα γίνουν στην περιοχή το 1897 όταν οι κάτοικοι κάτω από την καθοδήγηση του Riza Bey Cjarkona και του Mahmi Mulla Zeka, κτηματία από το Ρεκ, εξεγέρθηκαν και εναντίον των Οθωμανών αλλά και εναντίον των Σέρβων. Η εξέγερση πρέπει να τοποθετηθεί μέσα στα πλαίσια της αντίθεσης απέναντι στην εξουσία της Υψηλής Πύλης και περιλάμβανε αιτήματα όπως η μείωση των φόρων και η ίδρυση αλβανόφωνων σχολείων. Η αντίθεση απέναντι στους Σέρβους ήταν διαφορετική. Εκτός από το βαθύτερο αίτιο

που ήταν το ποιος έχει τα περισσότερα δικαιώματα στην περιοχή, υπήρχε και μεγάλη αντίδραση στη σερβική προπαγάνδα, η οποία ενώ είχε κοπάσει πρόσκαιρα μετά την ήττα των Σέρβων στην μάχη της Slinica το 1885, στη συνέχεια είχε αναπτρωθεί κυρίως με την ίδρυση 100 τουλάχιστον σερβικών σχολείων. Η εξέγερση αυτή σταμάτησε μόνο όταν ο Riza Bey Cjakoνα κλήθηκε στην Κων/πολη με σκοπό να βρεθεί λύση στο πρόβλημα.

Σοβαρότατη ήταν η κατάσταση στην περιοχή και το 1901, που έγινε η σφαγή των Σέρβων στο Kolasin, γεγονός που υποχρέωσε την Υψηλή Πύλη και τη Ρωσία να επέμβουν υπέρ των Σέρβων. Οι ταραχές συνεχίστηκαν και οξύνθηκαν όταν οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής, κυρίως η Ρωσία και η Αυστροουγγαρία, με γνώμονα τα συμφέροντά τους εκπόνησαν ένα σχέδιο για την ειρήνευση στην περιοχή. Αυτό που όξυνε την κατάσταση ήταν ένα από τα προτεινόμενα μέτρα, σύμφωνα με το οποίο στις δυνάμεις ασφαλείας για την αστυνόμευση της περιοχής θα έπρεπε να περιλαμβάνονται και Χριστιανοί ανάλογα με τη σύνθεση του πληθυσμού. Οι κάτοικοί του Κοσσυφοπεδίου αντιτάχθηκαν στο μέτρο αυτό, γιατί δεν μπορούσαν να δεχτούν Χριστιανούς αστυνόμους και πίστευαν, ότι η επέμβαση αυτή ευνοούσε τους Σέρβους. Έτσι επιτέθηκαν στις Τουρκικές φρουρές διαφόρων πόλεων όπως του Oucitry και του Mitrovicε (όπου δολοφονήθηκε ο εκεί Ρώσος Πρόξενος Scherbin), αρνούμενοι να δεχτούν τις όποιες επιτροπές συνδιαλλαγής έστελνε η Υψηλή Πύλη. Όταν η εξέγερση επεκτάθηκε στην Πριστίνα και στο Novi Pazar, οι Οθωμανοί υποχρεώθηκαν να πάρουν αυστηρά μέτρα για να καταπνίξουν το Κίνημα.

Οι Σέρβοι από την πλευρά τους, θεωρούσαν ότι οι Αλβανοί είχαν ενθαρρυνθεί από τις ξένες επεμβάσεις, κυρίως δε από το ρόλο της Αυστροουγγαρίας. Ανάφεραν ότι η τελευταία ήθελε την εξαφάνιση των Σέρβων του Κοσσυφοπεδίου, ώστε να δημιουργηθεί στο μέλλον αμιγής Αλβανία, γεγονός που θα εμπόδιζε τη σέρβικη εξάπλωση. Ακόμη υποστήριζαν, ότι η Αυστροουγγαρία ήθελε να κρατάει την περιοχή σε εμπόλεμη κατάσταση, πράγμα που της επέτρεπε να επεμβαίνει όποτε ήθελε. Σειρά εγγράφων όμως, αποδεικνύει ότι με τις ταραχές στην περιοχή του Κοσσυφοπεδίου η Αυστροουγγαρία είχε ανησυχήσει αρκετά. Κι αυτό παρά το γεγονός ότι προσπάθησε να μειώσει τη σημασία των αλβανικών δραστηριοτήτων, τονίζοντας ότι οι Αλβανοί αρνούνται τις μεταρρυθμίσεις, όχι γιατί είναι άγριοι και ανυπάκουοι, αλλά απλούστατα γιατί ήθελαν οι μεταρρυθμίσεις αυτές να συμβαδίζουν περισσότερο με το χαρακτήρα του πληθυσμού και τις ανάγκες της περιοχής.

Στις 13 Μαρτίου 1913, η αλβανική εθνοσυνέλευση που συνήλθε στην Αυλώνα, διακήρυξε την ανεξαρτησία της Αλβανίας. Στις 17 Μαΐου του ίδιου χρόνου υπογράφηκε στο Λονδίνο η συνθήκη ειρήνης, μεταξύ της Τουρκίας και των αντιπάλων της βαλκανικών κρατών. Σύμφωνα με τη συνθήκη αυτή, εκχωρήθηκαν στις νικητρίες δυνάμεις, όλα τα εδάφη της Τουρκίας, που βρίσκονται δυτικά της γραμμής Αΐνου-Μηδείας. Από την εκχώρηση εξαιρέθηκε μετά από πίεση των έξι ευρωπαϊκών Δυνάμεων (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία, Γερμανία, Αυστρο-Ουγγαρία και Ιταλία) η Αλβανία, τα σύνορα της οποίας αναλάμβαναν, σύμφωνα με το άρθρο 3 της συνθήκης, να καθοριστούν εκείνες με κοινή απόφασή τους. Στις 6 Αυγούστου 1913 στη Διάσκεψη των Πρεσβευτών στο Λονδίνο καθορίστηκαν τα σύνορα της Αλβανίας. Με τον καθορισμό αυτό, το Κοσσυφοπέδιο δόθηκε στη Σερβία.

Στο διάστημα του Μεσοπολέμου, οι Αλβανοί κάτοικοι του Κοσσυφοπεδίου διαμαρτύρονταν για την καταπιεστική πολιτική του Βελιγραδίου. Συγκεκριμένα ανάφε-

ραν, ότι ενώ η Γιουγκοσλαβία είχε υπογράψει και κυρώσει τις συμφωνίες της Κοινωνίας των Εθνών για την προστασία των μειονοτήτων, ο σέρβικος εθνικισμός δεν επέτρεψε στο Βελιγράδι να τις εφαρμόζει στο Κοσσυφοπέδιο, με αποτέλεσμα οι κάτοικοί του να στερούνται πολιτικά και οικονομικά δικαιώματα, να μην έχουν αλθανόφωνα σχολεία (η διδασκαλία γινόταν στα σέρβικα) και να υφίστανται γενικά μία καταπιεστική συμπεριφορά. Οι Αλβανοί έλεγαν επιγραμματικά ότι το Κοσσυφοπέδιο είχε περισσότερες φυλακές και σταθμούς αστυνομίας παρά σχολεία. Σύμφωνα με άλλες αλθανικές μαρτυρίες, το Βελιγράδι προσπάθησε να μειώσει τον αριθμό των Αλθανών κατοίκων, αφού με μοναδικό κριτήριο τη θρησκεία τους, τους παρουσίαζε ως Τούρκους. Με την αγροτική μεταρρύθμιση που επέβαλε, κατέσχε αρκετές εκτάσεις που ανήκαν σε Αλθανούς και τις έδωσε σε Σέρβους. Ακόμη, για να επισπεύσει τη μαζική έξοδο των Αλθανών από την περιοχή, χρησιμοποίησε τη μέθοδο της «συλλογής όπλων». Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, η Αστυνομία, με το πρόσχημα ότι οι Αλθανοί ετοιμάζουν εξέγερση κατά της Γιουγκοσλαβίας, έκανε έρευνες στα σπίτια τους για όπλα, πιστεύοντας ότι έτσι θα δημιουργηθούν αισθήματα ανασφάλειας στους Αλθανούς με αποτέλεσμα να αναγκαστούν να φύγουν από το Κοσσυφοπέδιο. Η γενική αυτή πολιτική εκφράστηκε και πιο συγκεκριμένα. Η Γιουγκοσλαβία υπέγραψε δύο συμφωνίες με την Τουρκία, το 1926 και το 1938 αντίστοιχα, που προέβλεπαν την αποχώρηση 400.000 περίπου Αλθανών. Βέβαια, η Αλθανία αντέδρασε και το 1930 προσέφυγε στην Κοινωνία των Εθνών διαμαρτυρόμενη για την καταπάτηση των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Αλθανών του Κοσσυφοπεδίου. Η ενέργειά της όμως αυτή, δεν είχε ικανοποιητικό αποτέλεσμα.

Η περίοδος της γερμανικής κατοχής

Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου με το διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας από τη Γερμανία το 1941, ο Χίτλερ επέτρεψε στην Αλθανία –θέλοντας να ικανοποιήσει το Μουσολίνι– να επαναπροσαρτήσει το Κοσσυφοπέδιο. Η ένωση αυτής της περιοχής με την Αλθανία, κάτω από την αιγίδα της Γερμανίας και της Ιταλίας –η Ιταλία έκανε ό,τι μπορούσε για να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις των Αλθανών άνοιξε σχολεία κ.λ.π.– έγινε αρχικά δεκτή με ενθουσιασμό.

Οι Αλθανοί οπαδοί του Ναζισμού εκμεταλλεύτηκαν το γεγονός για τη σχετική προπαγάνδα υπέρ των δυνάμεων κατοχής. Υπήρξαν όμως και αρκετοί Αλθανοί, διανοούμενοι κυρίως, οι οποίοι ενώ δεν ήταν αντίθετοι στην ένωση του Κοσσυφοπεδίου με την Αλθανία, ήθελαν να γίνει η ένωση αυτή με μια διεθνή συμφωνία και όχι με πράξη των δυνάμεων του Άξονα, που καταλάμβαναν και μοίραζαν την Ευρώπη μεταξύ τους. Οι Σέρβοι από την πλευρά τους είχαν εξοργισθεί με την ένωση του Κοσσυφοπεδίου με την Αλθανία και κατηγορούσαν τους Αλθανούς ότι διέπονται από σωβινιστικές και αντισερβικές τάσεις και ότι συνεργάζονται με τις δυνάμεις του Άξονα αφού θέβαια αυτές ικανοποίησαν με την πολιτική τους τον αλθανικό σωβινισμό. Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθεί εδώ, πως οι Αλθανοί είχαν δεχτεί ότι υπήρχαν στο Κοσσυφοπέδιο ορισμένοι που συνεργάζονταν ανοικτά με τις δυνάμεις κατοχής, πράγμα που άλλωστε συνέβαινε και στις άλλες χώρες της περιοχής. Τόνιζαν όμως, ότι υπήρχαν και πολλοί που ήταν έτοιμοι να αγωνισθούν εναντίον των Γερμανών μέσα από τις γραμμές της Αντίστασης, γεγονός που έγινε λίγο αργότερα.

Αναμφισβήτητα η περίοδος της γερμανικής κατοχής ήταν καθοριστική για το μέλλον του Κοσσυφοπεδίου, θέμα που περιλαμβανόταν στις θέσεις των διαφόρων ομάδων για το μέλλον της Αλβανίας. Αναφέρθηκαν ήδη οι απόψεις των φιλοναζιστικών στοιχείων, όπως επίσης, αν και σε γενικές γραμμές, και οι απόψεις όλων όσων ήταν αντίθετοι στις δυνάμεις του Άξονα. Με τη συγκεκριμενοποίηση των ομάδων της Αντίστασης και των θέσεών τους για το μέλλον της Αλβανίας, διακρίνονται ευκολότερα και οι θέσεις τους για το Κοσσυφοπέδιο. Έτσι, οι μη κομμουνιστές Αλβανοί ενώ ήθελαν την ένωση του Κοσσυφοπεδίου με την Αλβανία, εξέφραζαν σκεπτικισμό ως προς το ποιος θα ήταν ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός και βέβαια δεν έκρυβαν την δυσπιστία τους ως προς τις απόψεις των Αλβανών κομμουνιστών. Οι τελευταίοι ενώ συμφωνούσαν με την ένωση του Κοσσυφοπεδίου με την Αλβανία, υποστήριζαν ότι ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός ήταν να πολεμήσουν εναντίον των Γερμανών στο πλευρό των δυνάμεων του Τίτο, αφού αφενός τους είχε δώσει επαρκείς διαβεβαιώσεις για το μέλλον του Κοσσυφοπεδίου και αφετέρου ήταν βέβαιο ότι θα επικρατούσε στη Γιουγκοσλαβία μετά την κατοχή. Ενδιαφέρουσα είναι η απόφαση της τοπικής συνέλευσης του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου του Κοσσυφοπεδίου (2.1.1944). Σύμφωνα μ' αυτή οι κάτοικοι της περιοχής που είναι στην πλειοψηφία τους Αλβανοί, ανυπομονούν για την ένωση του Κοσσυφοπεδίου με την Αλβανία και θεωρούν ότι ο μόνος τρόπος για να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός είναι ο κοινός αγώνας Αλβανών και Γιουγκοσλάβων κομμουνιστών εναντίον των Γερμανών. Οι Αλβανοί κομμουνιστές στήριζαν τις θέσεις τους αυτές, όχι μόνο στις διαβεβαιώσεις του Τίτο, αλλά και σε πιο συγκεκριμένες αποδείξεις των Γιουγκοσλαβικών προθέσεων. Σε δύο τουλάχιστον περιπτώσεις, το 1928 με την απόφαση του 4ου Συνεδρίου του Γιουγκοσλαβικού Κ.Κ. που έγινε στη Dresden και το 1940 με την απόφαση τοπικής συνέλευσης του Κόμματος που έγινε στο Zagreb, οι Γιουγκοσλάβοι είχαν δηλώσει ότι το Κοσσυφοπέδιο ανήκε και έπρεπε να επιστραφεί στην Αλβανία.

Από το 1943 και μετά, η στάση των Γιουγκοσλάβων για το Κοσσυφοπέδιο άρχισε να μεταβάλλεται, με αποτέλεσμα οι Γιουγκοσλαβικές δυνάμεις να εντείνουν τις προσπάθειες για ανάκτηση του ελέγχου της περιοχής. Οι πρώτες ενδείξεις εμφανίστηκαν το 1944 όταν δημιουργήθηκαν σοβαρές προστριβές μεταξύ των αλβανικών και των Γιουγκοσλαβικών μονάδων που ήταν στο Κοσσυφοπέδιο και πολεμούσαν εναντίον των Γερμανών. Είναι πιθανόν, οι Γιουγκοσλάβοι κομμουνιστές να θεώρησαν ότι μόνο αν το Κοσσυφοπέδιο παραμείνει στη Γιουγκοσλαβία, οι Σέρβοι –των οποίων οι απόψεις σχετικά με την περιοχή έχουν ήδη αναφερθεί– δεν θα αντιδρούσαν στην εγκαθίδρυση του σοσιαλισμού. Η μεταβολή της στάσης των Γιουγκοσλάβων κομμουνιστών εξόργισε τους Αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου, κυρίως τους μη κομμουνιστές, οι οποίοι μάλιστα είχαν ιδρύσει τη δεύτερη ένωση της Πρίσρεν με σκοπό να πετύχουν την ένωση του Κοσσυφοπεδίου με την Αλβανία, και οι οποίοι κινήθηκαν εναντίον των Γιουγκοσλάβων. Η εξέγερση αυτή κατεστάλη, αφού ο Τίτο ζήτησε τη βοήθεια των Αλβανών Κομμουνιστών η οποία και δόθηκε. Θα πρέπει εδώ να αναφερθεί, ότι οι μονάδες της δεύτερης ένωσης της Πρίσρεν είχαν, για τον ίδιο λόγο, κινηθεί και εναντίον των μονάδων του Μιχαήλοβιτς. Το Κοσσυφοπέδιο επανήλθε ουσιαστικά στη Γιουγκοσλαβία το 1945, παρά το γεγονός ότι όλοι οι Αλβανοί, κομμουνιστές και μη, ήθελαν την ένωσή του με την Αλβανία.

Το μεταπολεμικό καθεστώς

Σύμφωνα με το Γιουγκοσλαβικό Σύνταγμα του 1946, η περιοχή του Κοσσυφοπέδιου χαρακτηρίστηκε αυτόνομη περιοχή της Σερβικής Δημοκρατίας, και ονομάστηκε Κοσμέτ. Ως το 1948, αν και οι Αλβανοί του Κοσσυφοπέδιου –αποτελούσαν το 68,5% του πληθυσμού της περιοχής– ήταν οικονομικά και πολιτιστικά σε δυσμενέστερη θέση σε σχέση με τους Σέρβους, δεν υπήρξε καμία σχεδόν σοβαρή αντίδραση από την πλευρά της Αλβανίας. Μετά το 1948, όμως, όταν ο Εμβέρ Χότζα ακολούθησε τη γραμμή της Κομινφόρμ για ρήξη με τη Γιουγκοσλαβία, το Βελιγράδι φοβήθηκε ότι η Αλβανία θα υποκινούσε αντιγιουγκοσλαβικές εκδηλώσεις στο Κοσσυφοπέδιο. Είναι γεγονός ότι τα Τίρανα άσκησαν σκληρή κριτική στη Γιουγκοσλαβία γενικά και ειδικότερα για το θέμα αυτό. Έτσι, κάτω από την επίβλεψη του Rankovic που ήταν πάντα δύσπιστος όσον αφορά στους Αλβανούς, η Γιουγκοσλαβική πολιτική στο Κοσσυφοπέδιο σκλήρυνε αρκετά.

Δέκα χρόνια μετά, το 1958, η κατάσταση στην περιοχή είχε διαμορφωθεί, σε γενικές γραμμές, ως εξής: Οι Σέρβοι είχαν τον έλεγχο του τοπικού παραρτήματος του κομμουνιστικού κόμματος, παρά το γεγονός ότι αποτελούσαν μόνο το 27,4% του πληθυσμού. (Οι Αλβανοί αποτελούσαν το 64,9%). Στην τοπική κυβέρνηση και κυρίως στις δυνάμεις ασφαλείας, οι Σέρβοι είχαν την πλειοψηφία. Οι Σέρβοι έλεγχαν με τη βοήθεια του Βελιγραδίου την οικονομική ζωή, το ίδιο και την παιδεία σ' όλες της τις βαθμίδες. Η διδασκαλία γινόταν στα Σερβικά, και καθηγητές από το Βελιγράδι έφθαναν αεροπορικά στο Κοσσυφοπέδιο για να διδάξουν μερικές ώρες και μετά να επιστρέφουν στο Βελιγράδι. Οι Αλβανοί θεωρούσαν το Κοσμέτ σερβική αποικία, στην οποία εκείνοι ζούσαν κάτω από δυσμενέστατες συνθήκες.

Η κατάσταση άρχισε να αλλάζει από το 1966, όταν με την πτώση του Dankovic και την τιμωρία Σέρβων αστυνομικών για απαράδεκτη συμπεριφορά προς τους Αλβανούς, αφενός η συμπεριφορά αυτή περιορίστηκε και αφετέρου οι Αλβανοί θεώρησαν ότι τους δίνεται πλέον η ευκαιρία να διατυπώσουν ελεύθερα τις θέσεις τους.

Το 1968 έγιναν βίαιες διαδηλώσεις στην Πριστίνα και σε άλλες πόλεις του Κοσσυφοπέδιου, με αιτήματα την ίδρυση εθνικού πανεπιστημίου στην Πριστίνα, τη χρησιμοποίηση της Αλβανικής γλώσσας όχι μόνο στην πανεπιστημιακή διδασκαλία αλλά και στη διοίκηση (εγκυκλίους, νομικά κείμενα κ.λπ.), και το δικαίωμα αυτοδιάθεσης για το Κοσσυφοπέδιο. Διατυπώθηκε ακόμα και αίτημα για ένωση του Κοσσυφοπέδιου και άλλων αλβανοφώνων περιοχών με την Αλβανία. Οι οργανωτές των διαδηλώσεων αυτών, που ήταν κυρίως φοιτητές και δάσκαλοι, συνελήφθησαν και καταδικάστηκαν σε πολυετή φυλάκιση. Όμως το Βελιγράδι προέβη και σε μια σειρά παραχωρήσεων. Έτσι, το Κοσσυφοπέδιο έγινε αυτόνομη επαρχία με δική της σημαία και εθνικό ύμνο. Ιδρύθηκε το πανεπιστήμιο της Πριστίνας όπου η διδασκαλία γινόταν στην αλβανική γλώσσα και όπου υιοθετήθηκε ένα σύστημα για την αποδοχή περισσότερων Αλβανών, παρά το γεγονός ότι το 1970 είχαν αποφοιτήσει από το Γυμνάσιο μόνο 2.873 Αλβανοί σε σύγκριση με 3.085 Σέρβους. Τέλος, επετράπη σε Αλβανούς καθηγητές από το Πανεπιστήμιο των Τιράνων να πηγαίνουν στο Κοσσυφοπέδιο για διδασκαλία. Οι παραχωρήσεις αυτές καθώς και η γενικότερη εξομάλυνση των σχέσεων Αλβανίας-Γιουγκοσλαβίας επανέφεραν την ύφεση στο Κοσσυφοπέδιο, η οποία όμως από το 1974 άρχισε να υποχωρεί λόγω των νέων προστριβών που σημειώθηκαν στην περιοχή.

Οι συγκρούσεις του 1981

Οι προστριβές θα κορυφωθούν την άνοιξη του 1981 με βίαιες διαδηλώσεις εναντίον των Γιουγκοσλάβων που έγιναν στην Πριστίνα και σε άλλες πόλεις της περιοχής. Οι διαδηλώσεις αυτές, μάλλον αποτελούν την αντίδραση των Αλβανών στο πρόγραμμα σχετικά με το Κοσσυφοπέδιο που τον ίδιο χρόνο ψήφισε η Κεντρική Επιτροπή της Ένωσης Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών.

Η αντίδραση του Βελιγραδίου στις διαδηλώσεις ήταν άμεση και έντονη. Μονάδες του Γιουγκοσλαβικού στρατού έφτασαν στην περιοχή με εντολή να καταστείλουν τις κινητοποιήσεις. Ο πρόεδρος της τοπικής Κυβέρνησης M.Nimani και ο αρχηγός του τοπικού παραρτήματος του Κομμουνιστικού Κόμματος M.Βακαλί τέθηκαν αμέσως σε δυσμένεια. Παρατηρήθηκε ακόμη και αριθμός διαγραφών και άλλων στελεχών του Κόμματος, ενώ αποφασίστηκε η «κάθαρση» στους τομείς της δικαιοσύνης, της διοίκησης και της παιδείας, από όσους θεωρήθηκαν «αντεπαναστατικά στοιχεία». Η ηρεμία επανήλθε, φαινομενικά τουλάχιστον. Παρατηρήθηκε όμως ένα μεταναστευτικό ρεύμα Σέρβων από το Κοσσυφοπέδιο προς τις βόρειες περιοχές της Γιουγκοσλαβίας, παρά τα δρακόντεια μέτρα που οι αρχές έλαβαν με σκοπό να περιορίσουν το ρεύμα αυτό.

Στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, το Βελιγράδι θεωρούσε ότι οι Αλβανοί ικανοποιημένοι από τις διάφορες παραχωρήσεις είχαν αρχίσει να παραιτούνται από τις διεκδικήσεις τους όσον αφορά στο Κοσσυφοπέδιο. Στη διαμόρφωση της αντίληψης αυτής των Γιουγκοσλάβων, είχε συντελέσει και μια γενικότερη ύφεση στις σχέσεις της Αλβανίας με τη Γιουγκοσλαβία, η αρχή της οποίας όπως ήδη σημειώσαμε, θα πρέπει να τοποθετηθεί στα μέσα της δεκαετίας του '60. Η Γιουγκοσλαβία, είχε σταδιακά γίνει ο κύριος εμπορικός εταίρος της Αλβανίας, και είχε επιτρέψει εκτεταμένες επαφές μεταξύ Τιράνων και Κοσσυφοπεδίου. Οι μαχητικές κινητοποιήσεις του 1981 όμως μετέβαλαν ουσιαστικά την κατάσταση. Κάθε είδους επαφή μεταξύ Τιράνων και Κοσσυφοπεδίου απαγορεύτηκε, γιατί το Βελιγράδι θεώρησε ότι οι Αλβανοί, με το πρόσχημα ότι ενδιαφέρονται για τα ανθρώπινα δικαιώματα των συμπατριωτών τους του Κοσσυφοπεδίου, προβαίνουν σε ενέργειες που αποσταθεροποιούν τη Γιουγκοσλαβία. Σύμφωνα με τις απόψεις των Γιουγκοσλάβων, τα Τίρανα προωθούν πάλι μια παλιά πολιτική που αποσκοπεί στη δημιουργία της «Μεγάλης Αλβανίας». Πέρα από αυτό έχουν διατυπωθεί και καταγγελίες, σύμφωνα με τις οποίες η Αλβανία ενώ προσπαθεί να προσελκύσει τη διεθνή προσοχή για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε βάρος των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου, καταπατεί τα δικαιώματα των μειονοτήτων που υπάρχουν στο έδαφός της.

Ο αλβανικός τύπος, επικαλούμενος συχνά γιουγκοσλαβικές πηγές, δημοσιεύει εκτενείς περιγραφές από όλες τις δίκες που γίνονται σε βάρος κατοίκων του Κοσσυφοπεδίου, και επικρίνει το Βελιγράδι ότι ακολουθεί μια πολιτική που αποσκοπεί στην υπονόμευση της αλβανικής κουλτούρας. Πρόσφατα, το τρίτο συνέδριο της Ένωσης Αλβανών συγγραφέων και καλλιτεχνών μετετράπη σε θήμα έντονης κριτικής σε βάρος της Γιουγκοσλαβίας, γιατί η τελευταία αρνήθηκε να επιτρέψει σε Αλβανούς συγγραφείς από το Κοσσυφοπέδιο να λάβουν μέρος στις εργασίες της. Σημαντικό είναι επίσης ένα τμήμα μίας πρόσφατης ομιλίας του Ramiz Alia, πιθανού διαδόχου του Χότζα, με την ευκαιρία της 40ης επετείου από την απελευθέρωση της Αλβανίας. Αναφερόμενος στις σχέσεις Αλβανίας Γιουγκοσλαβίας ο κ. Alia τόνισε: «Η

ιστορία των αλβανογιουγκοσλαβικών σχέσεων, στο διάστημα των τελευταίων 40 χρόνων, χαρακτηρίζεται περισσότερο από ένταση, παρά από την ανάπτυξη συνεργασίας. Αυτό οφείλεται στην πολιτική της Γιουγκοσλαβίας, η οποία χαρακτηρίζεται από την εχθρική στάση και από τις προσπάθειες να διαλυθεί η Αλβανία ως κράτος και να εξαφανιστούν οι Αλβανοί ως έθνος». Και ο κ. Αλία συνεχίζει: «Έχουμε αναφέρει με κάθε σοβαρότητα και με πλήρη πεποίθηση, ότι η σωστή λύση των προβλημάτων τα οποία απασχολούν τον αλβανικό πληθυσμό στη Γιουγκοσλαβία –διασφάλιση των ίσων δικαιωμάτων με όλους τους άλλους κατοίκους της χώρας και σεβασμός της παιδείας, της ιστορικής τους παράδοσης και της εθνικής τους γλώσσας– θα συντελέσει στη συνύπαρξη όλων των εθνοτήτων της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας και στη σταθερότητα και συνοχή της.

Ταυτόχρονα, η πολιτική αυτή θα βοηθούσε πάρα πολύ στη δημιουργία θετικής ατμόσφαιρας για στενότερες σχέσεις και συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών».

Παρά τους διαξιφισμούς αυτούς, τα Τίρανα και το Βελιγράδι είχαν πρόσφατα συνομιλίες για τη σύναψη μιας νέας μορφωτικής συμφωνίας, χωρίς όμως αποτέλεσμα, γιατί η Γιουγκοσλαβία επέμενε στην προστασία των δικαιωμάτων της λεγόμενης μακεδονικής μειονότητας στην Αλβανία. Πέρα από τις συνομιλίες αυτές θα πρέπει να τονιστεί ότι η Γιουγκοσλαβία δεν έλαβε κανένα μέτρο σε βάρος της Αλβανίας στον οικονομικό τομέα.

Οι διαστάσεις του προβλήματος

Το πρόβλημα του Κοσσυφοπεδίου, συμβάλλει και επηρεάζεται από το γενικότερο κλίμα όξυνσης που παρατηρείται στα μειονοτικά ζητήματα της Βαλκανικής. Έχουν εκφραστεί διάφορες ερμηνείες από αρκετούς Βαλκανιολόγους σχετικά με το πρόβλημα και τις επιπτώσεις και συνέπειες που αυτό μπορεί να έχει για την περιοχή αλλά και για το διεθνές σύστημα γενικότερα.

Μια κατηγορία απόψεων αντικατοπτρίζεται στο σενάριο της άσκησης Wintex-CI-MEX 81 που αναφέρθηκε στην αρχή. Το σενάριο αυτό βασίζεται στην εκτίμηση ορισμένων Αμερικανών κυρίως βαλκανιολόγων, σύμφωνα με την οποία η όξυνση του μειονοτικού προβλήματος στα Βαλκάνια θα προκαλέσει ξένες επεμβάσεις. Η άποψη αυτή, είχε αρχικά διατυπωθεί σε σχέση με τις εξελίξεις στη Γιουγκοσλαβία μετά τον θάνατο του Τίτο, από τον Αμερικανό διεθνολόγο Uri Raanan. Μια παραλλαγή της βρίσκεται στο βιβλίο πολιτικής επιστημονικής φαντασίας που εκδόθηκε στη Μεγάλη Βρετανία πριν μερικά χρόνια, με τίτλο «Ο τρίτος παγκόσμιος πόλεμος».

Άλλες απόψεις αναφέρονται περισσότερο στις επιπτώσεις και συνέπειες που το πρόβλημα του Κοσσυφοπεδίου μπορεί να έχει κυρίως για την περιοχή των Βαλκανίων. Αν δηλαδή ο δεσμός των Αλβανών ή των Σέρβων με το Κοσσυφοπέδιο είναι τόσο ισχυρός ώστε να οδηγήσει σε ένταση και ανακατατάξεις που να αλλάξουν ριζικά τις ισορροπίες στη Βαλκανική Χερσόνησο.

Τέλος μια τρίτη κατηγορία απόψεων, ενώ διαπιστώνει τη σοβαρότητα του θέματος, υπογραμμίζει ότι βαθμιαία δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την εξεύρεση μιας δίκαιης και μόνιμης λύσης.

Η λύση του προβλήματος του Κοσσυφοπεδίου, ενώ είναι απο όλους επιθυμητή, είναι πάρα πολύ δύσκολο να θρεθεί. Η παράδοση, η ιστορία και οι εμπειρίες και των

Αλβανών αλλά κυρίως των Σέρβων, έχουν δημιουργήσει για την κάθε πλευρά, έναν τόσο ισχυρό δεσμό με την περιοχή, που είναι εξαιρετικά δύσκολο να αμβλυνθεί. Η κατάσταση επηρεάζεται σημαντικά και από τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Έχει π.χ. παρατηρηθεί ότι στις περιόδους όξυνσης των σχέσεων μεταξύ Αλβανίας και Γιουγκοσλαβίας, υπήρχε ένταση και στο Κοσσυφοπέδιο, ενώ αντίθετα στις περιόδους ύφεσης, υπήρχε μείωση της έντασης στην περιοχή. Ένας δεύτερος παράγοντας η σημασία του οποίου ίσως αυξηθεί στο μέλλον, είναι οι εσωτερικές εξελίξεις, όπως π.χ. αλλαγή ηγεσίας ή μεταβολές στην διοίκηση, επίλυση ή όξυνση των οικονομικών προβλημάτων που συμβαίνουν ή που θα συμβούν στην κάθε μία από τις δύο χώρες. Ιδιαίτερα η μεταβολή στην ηγεσία είναι ενδεχόμενο να επηρεάσει ευθέως την εξέλιξη του θέματος.

Επιπρόσθετα, την πορεία του ζητήματος επηρεάζουν και οι διεθνείς εξελίξεις γενικότερα, αλλά και η εξωτερική πολιτική της κάθε μιας από τις δύο χώρες ειδικότερα. Αξιοσημείωτη είναι η προσεκτική στροφή της Αλβανίας προς ορισμένες δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Είναι δύσκολο να προβλεφθεί έκταση και το αποτέλεσμα του νέου αυτού ρεύματος στην πολιτική των Τιράνων. Αν όμως συνεχιστεί και ενταθεί σε βαθμό που η Αλβανία να δημιουργήσει μονιμότερους δεσμούς με τη Δύση είναι πιθανό να οδηγήσει σε αμβλυνση των αλβανογιουγκοσλαβικών σχέσεων, λόγω των εκτεταμένων δεσμών που το Βελιγράδι διατηρεί με το Δυτικό Κόσμο. Μια τέτοια προσέγγιση, δεν μπορεί παρά να επηρεάσει θετικά τις εξελίξεις στο Κοσσυφοπέδιο.

Τέλος, οι εξελίξεις στο διαβαλκανικό επίπεδο επηρεάζουν κι αυτές το όλο θέμα. Από τη μια πλευρά οι προσπάθειες για ενίσχυση της φιλίας, της συνεργασίας και της ειρήνης μεταξύ των βαλκανικών κρατών και από την άλλη η όξυνση των μειονοτικών προβλημάτων και σε άλλες περιοχές των Βαλκανίων (π.χ. Μουσουλμάνι Βουλγαρίας) δεν μπορεί παρά να έχουν επιπτώσεις και στο Κοσσυφοπέδιο. Είναι δύσκολο να προβλεφθεί αν, τότε και ποια λύση θα δοθεί στο πρόβλημα. Είναι όμως ορθό να υποστηριχθεί ότι λύση που θα αγνοήσει και τη βούληση του πληθυσμού της περιοχής όχι μόνο δεν πρόκειται να εξασφαλίσει σταθερότητα, αλλά ενδεχόμενα να αποτελέσει εστία σοβαρής κρίσης.